

Η δικηγορική αμοιβή ως αποδοτέο δικαστικό έξοδο της πολιτικής δίκης*

Βασιλείου Α. Χατζηϊωάννου

Δικηγόρου, Δ.Ν.,

Λέκτορα Νομικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Ι. Εισαγωγή: Ένταξη του ζητήματος στο πλαίσιο του θεσμού των δικαστικών εξόδων

Βασική αρχή που διέπει την κατανομή των δικαστικών εξόδων στην πολιτική δίκη είναι η αρχή της ήττας (176 ΚΠολΔ), κατά την οποία ο ηττηθείς διάδικος, εκτός από την επιβάρυνση με τα δικά του προκαταβληθέντα έξοδα (173, 174 ΚΠολΔ), καταδικάζεται επιπροσθέτως να καταβάλει και την εκκαθαρισμένη με την δικαστική απόφαση (190-192 ΚΠολΔ) δαπάνη που συνίσταται στα προσδιορισθέντα από το δικαστήριο εύλογα έξοδα (189 ΚΠολΔ) του αντιδίκου του¹. Με τη διάταξη του

άρθρ. 189 ΚΠολΔ, λοιπόν, προσδιορίζονται ενδεικτικά², με τρόπο θετικό (§ 1) τα αποδοτέα από τον ηττηθέντα στο νικητή διάδικο έξοδα και παράλληλα, με τρόπο αρνητικό (§ 2), τα μη αποδοτέα έξοδα. Μεταξύ των εξόδων που ενδεικτικά προβλέπει η ως άνω διάταξη, είναι και η καταβληθείσα από τον νικητή διάδικο στους συνηγόρους του αμοιβή «σύμφωνα με τις διατιμήσεις που ισχύουν» (άρθρ. 189 § 1 περ. γ' ΚΠολΔ). Η ως άνω προκαταβληθείσα αμοιβή δεν αποδίδεται, όταν η καταβολή της οφείλεται σε απείθεια, απροσεξία ή σφάλμα του ίδιου του (νικητή) διαδίκου ή σε υπερβολική πρόνοιά του (189 § 2 περ. α' και β' ΚΠολΔ)³. Η εν λόγω διάταξη, λοιπόν, δεν προσδιορίζει το ακριβές αποδοτέο ποσό της προκαταβληθείσας από τον νικητή διάδικο δικηγορικής αμοιβής, αλλά παρέχει την εξουσία στο δικαστήριο που εκκαθαρίζει την αμοιβή να το πράξει «σύμφωνα με τις διατιμήσεις» κατά τις ειδικές διατάξεις του ν. 4194/2013 (ΚωδΔικ), με τον περιορισμό των περιστάσεων της § 2. Επειδή, ακριβώς, η § 2 περιέχει γενικές αξιολογικές έννοιες που χρήζουν εξειδίκευσης ανά περίπτωση, είναι εμφανές ότι για τον τελικό ακριβή καθορισμό του ποσού των αποδοτέων εξόδων, καθώς και της συμπεριλαμβανομένης σε αυτά δικηγορικής αμοιβής του δικηγόρου που εκπροσώπησε τον νικήσαντα διάδικο, ο ρόλος της νομολογίας και της επιστήμης είναι σημαντικός, επειδή συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο των εν λόγω εννοιών και τις περιπτώσεις του αποκλεισμού απόδοσης στο νικητή διάδικο της

*Αναδημοσίευση από τον τόμο «Χαριστήριον», Σύμμεικτα προς τιμήν Ιωάννη Κ. Δρυλλεράκη.

1. Η αρχή αυτή, όμως, δεν είναι απόλυτη, αλλά προβλέπεται η κάμψη της (ΣχΠολΔ II, 301) σε ειδικές περιπτώσεις χάριν των αρχών της υπαιτιότητας (177, 185, 186 ΚΠολΔ), της πρόκλησης της δίκης (184 ΚΠολΔ) και της επείκειας (179 ΚΠολΔ), με την τελευταία να τείνει να γίνει ο κανόνας κατά την εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων, λόγω της ευχέρειας που παρέχεται στο δικαστήριο να διαπιστώνει, και μάλιστα χωρίς να ελέγχεται αναίρετικώς (ΑΠ 19/2014 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1437/2012 ΝοΒ 2013. 974, ΑΠ 773/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2139/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 98/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1703/2008 Δ 2009. 292 (περιλ.), ΑΠ 1533/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1401/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 592/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 433/2007 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 171/2007 ΝοΒ 2009. 539, ΑΠ 250/1999 ΕΛΛΔνη 1999. 1038, παγ. νμλγ), ότι η εφαρμογή του κανόνα δικαίου ήταν ιδιαίτερα δυσχερής και δικαιολογεί τον συμψηφισμό των εξόδων, παρά την μερική ή ολική ήττα κάποιου ή κάποιων από τους διαδίκους. Γι' αυτό, εξάλλου, ο καθορισμός των εξόδων συντρέχει, μόνο αν το δικαστήριο δεν συμψηφίσει τα έξοδα (ΑΠ 375/1981 ΝοΒ 1981. 1546, ΕφΠερ 856/1993 ΕΛΛΔνη 1994. 1693, ΕφΑθ 3836/1987 ΕΛΛΔνη 1988. 1619, Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 1 και άρθρ. 179 αριθ. 3). Παράλληλα, η εφαρμογή του άρθρ. 189 ΚΠολΔ πρέπει να συσχετισθεί και με τις εξαιρέσεις των άρθρ. 177, 184 και 185 ΚΠολΔ, Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 1).

2. Δια της χρήσης του όρου «ιδίως» στο άρθρ. 189 § 1 ΚΠολΔ. Βλ. Μπέη, ΠολΔ, άρθρ. 189, σ. 898. Απαλλαγάκη (-Μπαλογιάννη), άρθρ. 189, αριθ. 1.

3. Αυτά δεν αφορούν στις δίκες του Δημοσίου, των ν.π.δ.δ. και των λοιπών οργανισμών του Δημοσίου, καθώς με το άρθρ. 22 ν. 3693/1957 επιδικάζεται κατ' αυτών περιορισμένη συνολικά δικαστική δαπάνη. Επ' αυτού βλ. πιο κάτω, σημ. 46.

δικηγορικής αμοιβής.

II. Ο διττός σκοπός του άρθρ. 189 ΚΠολΔ

Από την διάταξη του άρθρου 189 ΚΠολΔ συνάγεται ότι ο καθορισμός της αποδοτέας στο νικητή διάδικο δικηγορικής αμοιβής εξαρτάται από τον συγκεκριμένο δίο αντιτιθέμενων συμφερόντων. Από τη μία, σκοπός της διάταξης είναι να αποκατασταθεί η περιουσία του νικητή διαδίκου δια της αποδόσεως σε αυτόν του ποσού της προκαταβληθείσης δικηγορικής αμοιβής. Από την άλλη, όμως, ένας άλλος σκοπός είναι και η προστασία του υπόχρεου ηττηθέντος διαδίκου από τον σε βάρος του καταλογισμό μιας αμοιβής στην οποία ο νικητής διάδικος υποβλήθηκε υπαίτια ή αδικαιολόγητα, και η οποία δεν ήταν αναγκαία για την υπεράσπισή του.

Αμφότεροι οι σκοποί εξυπηρετούνται με την εφαρμογή από το αρμόδιο δικαστήριο (191-192 ΚΠολΔ) κανόνων του ΚωδΔικ που οδηγούν σε έναν αρχικό καθορισμό του αποδοτέου ποσού της δικηγορικής αμοιβής που αναλύεται αμέσως πιο κάτω (§ III. 1-8). Μετά τον καθορισμό του αρχικά αποδοτέου ποσού, το δικαστήριο εξετάζει αν συντρέχουν οι εξαιρετικές περιστάσεις της § 2 του άρθρ. 189 ΚΠολΔ. Εφόσον αυτές δεν συντρέχουν, επιδικάζει στον νικητή διάδικο την δικηγορική αμοιβή, όπως αυτή καθορίστηκε βάσει των κανόνων του ΚωδΔικ. Αντιθέτως, εφόσον αυτές συντρέχουν, εφαρμόζονται οι κανόνες της § 2 του άρθρου 189 ΚΠολΔ επί των οποίων γίνεται αναφορά πιο κάτω (§ V).

III. Πλαίσιο κανόνων για τον προσδιορισμό της αποδοτέας δικηγορικής αμοιβής

1. Η διάκριση υποχρέωσης αμοιβής από την αποδοτέα αμοιβή δικηγόρου

Κατ' αρχάς, η υποχρέωση καταβολής αμοιβής από τον εντολέα - νικητή διάδικο προς τον εντολοδόχο συνήγορό του είναι απολύτως διακριτή και ανεξάρτητη από την αποδοτέα δικηγορική αμοιβή που συμπεριλαμβάνεται στην κατ' άρθρ. 189 ΚΠολΔ επιδικαζόμενη δικαστική δαπάνη⁴.

4. Βλ. άρθρ. 83 ΚωδΔικ. Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Δικηγόρων (ν.δ. 3026/1954) βλ.

Πράγματι, η υποχρέωση για αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου βαρύνει τον εντολέα διάδικο και ανάγεται στην εσωτερική σχέση εντολής μεταξύ του πληρεξουσίου δικηγόρου και του εντολέα διαδίκου (57 ΚωδΔικ). Η αμοιβή αυτή καθορίζεται από τη μεταξύ τους έγγραφη συμφωνία (άρθρ. 58 § 1 ΚωδΔικ) και αν δεν έχει συναφθεί τέτοια έγγραφη συμφωνία, η αμοιβή βασίζεται στις ισχύουσες νόμιμες αμοιβές των δικηγόρων (άρθρ. 58 § 3 ΚωδΔικ). Με άλλα λόγια, η υποχρέωση του εντολέα διαδίκου να καταβάλει στον πληρεξούσιο δικηγόρο του την συμφωνηθείσα ή την στο νόμο προβλεπόμενη αμοιβή, δεν εξαρτάται από την ενδεχόμενη εκκαθάριση και απόδοσή της από το αρμόδιο δικαστήριο και δεν τελεί υπό την αίρεση της επιτυχούς έκβασης της δίκης⁵. Εξαρτάται μόνο από την ανάθεση της εντολής στον δικηγόρο και τη σύναψη της σχετικής έγγραφης συμφωνίας.

2. Η πρωτοκαθεδρία της έγγραφης συμφωνίας περί δικηγορικής αμοιβής κατά τον προσδιορισμό της αποδοτέας αμοιβής

Όπως προαναφέρθηκε, σκοπός της διάταξης του άρθρ. 189 ΚΠολΔ είναι να αποκατασταθεί η περιουσία του νικητή διαδίκου δια της αποδόσεως σε αυτόν του ποσού της προκαταβληθείσης απ' αυτόν δικηγορικής αμοιβής. Ως εκ τούτου, κατ' αρχάς αποδοτέο είναι το ποσό της αμοιβής που πράγματι κατέβαλε ο διάδικος στον δικηγόρο του. Το δικαστήριο καθορίζει ως αποδοτέα την δικηγορική αμοιβή που αποδεικνύεται από προσκομι-

σχετ. ΑΠ 917/2013 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2073/2007 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 975/1983 ΕΛΛΔνη 1984. 119, ΕφΑθ 3396/2009 ΕΛΛΔνη 2010,795, ΜΠρΡοδ 15/2012 ΝΟΜΟΣ. Το ν.δ. 3026/1954, όπως είχε κατά καιρούς τροποποιηθεί, καταργήθηκε με το άρθρ.166 § 2 του ΚωδΔικ, από την δημοσίευσή του (άρθρ. 166 § 2, ΦΕΚ Α' 208/27.9.2013).

5. ΑΠ 917/2013 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1586/2009 ΕΛΛΔνη 2009. 1365, ΑΠ 556/2009 και ΑΠ 760/2007 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 580/2012 ΠειρΝ 2013. 117. Η αποσύνδεση της αξίωσης εκκαθάρισης της αποδοτέας δικηγορικής αμοιβής από την σύμβαση δικηγορικής εντολής, αντικατοπτρίζεται και στην θέση ότι, για την αξίωση της δικηγορικής αμοιβής είναι αδιάφορο αν έγινε, εν όλω ή εν μέρει, δεκτό το αγωγικό αίτημα ή αν τούτο, μετά την συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, επανζητήθηκε με την πάροδο του χρόνου με την γέννηση και άλλων τόκων ή αν τελικώς απορρίφθηκε ολοσχερώς: ΕφΠειρ 580/2012 ΠειρΝ 2013. 117.

σθείσα έγγραφη συμφωνία ότι πράγματι καταβλήθηκε, ακόμα κι αν η αμοιβή αυτή είναι ανώτερη ή και κατώτερη των νόμιμων αμοιβών. Το ότι υπερσχύει η συμφωνηθείσα αμοιβή έναντι της νόμιμης ανεξαρτητως του ύψους της, δεν προκύπτει ευθέως από το γράμμα του οικείου άρθρ. 84 § 1 εδ. α' ΚωδΔικ⁶, αλλά από μία άλλη διάταξη, απ' αυτή του άρθρ. 63 § 3 ΚωδΔικ (όπως αναριθμήθηκε με το άρθρ. 7 § 10 ν. 4205/2013), η οποία προβλέπει ότι ο δικηγόρος διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να ζητήσει από τον εντολέα του μικρότερη αμοιβή από τη νόμιμη αμοιβή που προβλέπει η § 1 του ίδιου αυτού άρθρου, ενώ «*η παραίτησή του αυτή θα μπορεί να προταθεί από τον εντολέα του εφόσον έχει συμφωνηθεί εγγράφως*». Άλλωστε, από την ιστορική και τεολογική ερμηνεία των διατάξεων περί αμοιβών του ΚωδΔικ, μέσα από την ανάγνωση της σχετικής αιτιολογικής έκθεσής του, προκύπτει ότι καταργήθηκαν οι διατιμήσεις, προωθήθηκε ο ελεύθερος προσδιορισμός των αμοιβών με συμφωνία δικηγόρου-εντολέα και καθιερώθηκε ο αποδεικτικός έγγραφος τύπος της⁷. Οι ως άνω αρχές σε συνδυασμό και με την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρ. 63 § 3 ΚωδΔικ οδηγούν στο ασφαλές συμπέρασμα ότι ο ΚωδΔικ καθιερώνει την πρωτοκαθεδρία της συναλλακτικής ελευθερίας δικηγόρου - εντολέα, γεγονός που δεν μπορεί παρά να ληφθεί υπόψη και κατά την εκκαθάριση του τμήματος των δικαστικών εξόδων που αφορά στην δικηγορική αμοιβή, αφού η εφαρμογή του άρθρ. 189 § 1 ΚΠολΔ συμπληρώνεται από τις εκάστοτε ισχύουσες ειδικές⁸ διατάξεις του ΚωδΔικ, στις οποίες εξάλλου το άρθρ. 189 § 1 ΚΠολΔ παραπέμπει. Έτσι, από τη στιγμή που η συμφωνία περί δικηγορικής αμοιβής

αποδεικνύεται εγγράφως, συνεπαγόμενη μάλιστα φορολογικές υποχρεώσεις των μερών, τα δικαστήρια οφείλουν να την δέχονται κατά την εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων (191-192 ΚΠολΔ) και μάλιστα ανεξαρτητως του ύψους της⁹. Σε περίπτωση που δεν προσκομίζεται τέτοια συμφωνία, ως αποδεικτικό «έγγραφης συμφωνίας» μπορεί να θεωρηθεί και το προσκομιζόμενο νόμιμο παραστατικό που εξέδωσε ο δικηγόρος προς απόδειξη καταβολής της αμοιβής από τον διάδικο. Πράγματι, στο πλαίσιο της πιθανολόγησης κατά την εκκαθάριση της δικαστικής δαπάνης (190 § 3 ΚΠολΔ), το παραστατικό αυτό συνιστά επαρκή βάση αρχής έγγραφης απόδειξης¹⁰ για την πιθανολόγηση της μη προσκομιζόμενης συμφωνίας και πλήρη απόδειξη της καταβληθείσας αμοιβής.

3. Οι νόμιμες δικηγορικές αμοιβές, ως εναλλακτικό κριτήριο προσδιορισμού της αποδοτέας αμοιβής

Παρά την ανωτέρω πρωτοκαθεδρία της έγγραφης συμφωνίας μεταξύ εντολέα διαδίκου και δικηγόρου, παραμένει συνηθισμένη στην πράξη η προφορική συμφωνία για την αμοιβή. Το ενδεχόμενο αυτό γνώριζε ο νομοθέτης και το ρύθμιζε ειδικώς στο ως άνω άρθρ. 84 § 1 εδ. α' ΚωδΔικ. Έτσι, στην περίπτωση που εγγράφως συμφωνηθείσα αμοιβή δεν πιθανολογείται ή δεν υπάρχει, το δικαστήριο προσδιορίζει την αποδοτέα δικηγορική αμοιβή κατά τις ισχύουσες εκάστοτε προβλεπόμενες νόμιμες δικηγορικές αμοιβές των άρθρ. 63-83 ΚωδΔικ¹¹, αναλόγως προς την διεξαχθείσα δίκη και τις διενεργηθείσες διαδικαστικές πράξεις κατά την δίκη αυτή. Σε περίπτωση που το αντικείμενο

6. Κατά την βραχύβια εφαρμογή και της παρεμφερούς περιεχομένου διάταξης του άρθρ. 92 § 1 εδ. γ' του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954, όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με το άρθρ. 6 § 6 περ. α' ν. 3919/2011, το δικαστήριο μπορούσε, ενόψει μάλιστα και του σκοπού του ν. 3919/2011, δηλαδή της απελευθέρωσης των δικηγορικών υπηρεσιών, να επιδικάσει την δικηγορική αμοιβή που προέκυπτε από προσκομισθείσα έγγραφη συμφωνία μεταξύ εντολέα-δικηγόρου: Π. Γιαννιόπουλος, παρατηρήσεις στην ΕφΘ 461/2010 ΕΠολΔ 2011. 207 επ., 208.

7. ΑιτΕ ΚωδΔικ (ν. 4194/2013), σ. 4 (υπό Κεφ. ΣΤ', § 1), <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-law-eis.pdf>

8. Άρθρ.166 §1 ΚωδΔικ.

9. Η ευχέρεια επιδίκασης ακόμα και κατώτερης εγγράφως συμφωνηθείσας αμοιβής συνάγεται και από το γεγονός ότι η διάταξη του άρθρ. 178 § 1 του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954, η οποία προέβλεπε ότι το δικαστήριο δεν μπορούσε να ορίζει τα δικαστικά έξοδα σε ποσά μικρότερα από τα κατώτατα όρια αμοιβών του εν λόγω ν.δ., είχε καταργηθεί πριν από τον ισχύοντα ΚωδΔικ, ήδη με το άρθρ. 8 § 14 ν. 3919/2011.

10. Πρβλ. 394 § 1 περ. α' ΚΠολΔ.

11. Βλ. αντίστοιχα άρθρ. 98-166 του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954 που αποτελούσαν τις πάλαι ποτέ «διατιμήσεις» που μνημονεύει το άρθρ. 189 § 1 εδ. γ' ΚΠολΔ: ΑΠ 1584/1997 ΕΛΛΔνη 1998. 1284. ΑΠ 1/1997 ΕΛΛΔνη 1997. 1543. ΕφΘ 1113/2010 ΝΟΜΟΣ. ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ. ΠΠρΑθ 5610/2009 ΧρΙδΔ 2009. 894 (πγ. νμλγ.).

της δίκης δεν αποτιμάται σε χρήμα, ο προσδιορισμός της αποδοτέας αμοιβής γίνεται με βάση τις αμοιβές που αναφέρονται στο Παράρτημα Ι του ΚωδΔικ (άρθρ. 58 § 4 περ. α' ΚωδΔικ).

4. Υπολογισμός νόμιμης χρονοχρέωσης ως εναλλακτικός τρόπος προσδιορισμού της αποδοτέας αμοιβής

Δεν θα πρέπει εκ προοιμίου να αποκλεισθεί η εναλλακτική προσφυγή του αρμόδιου για την εκκαθάριση της δικαστικής δαπάνης δικαστηρίου στην ελάχιστη χρονοχρέωση ανάλογα με τις ώρες απασχόλησης του πληρεξουσίου δικηγόρου του νικητή διάδικου. Η δυνατότητα αυτή μπορεί να βασιστεί στο άρθρ. 59 § 3 ΚωδΔικ, σύμφωνα με το οποίο σε περίπτωση έλλειψης έγγραφης συμφωνίας, η αμοιβή του δικηγόρου, για δικαστικές ή εξώδικες εργασίες, πράξεις ή απασχολήσεις, μπορεί να προσδιορίζεται με βάση την ωριαία απασχόληση του δικηγόρου, όπως αυτή αναφέρεται στο Παράρτημα Ι ΚωδΔικ.

Παρατηρείται, βεβαίως, ότι το οικείο κεφάλαιο ΣΤ' του Παραρτήματος Ι ΚωδΔικ δεν περιλαμβάνει εκτίμηση ωρών απασχόλησης ανά διαδικαστική πράξη, παρά μόνο ποσό νόμιμης χρέωσης ανά ώρα απασχόλησης. Δεν υπάρχει λοιπόν νομοθετική πρόβλεψη της βάσης του υπολογισμού, δηλαδή της ποσότητας των ωρών. Επίσης, δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για υψηλότερη ή χαμηλότερη αμοιβή ανά ώρα απασχόλησης, ανάλογα με το μόχθο, την πρωτοτυπία της υπόθεσης και την εμπειρία του πληρεξουσίου δικηγόρου. Ελλείπει των ανωτέρω στοιχείων, για να είναι εφικτός από το αρμόδιο δικαστήριο ο υπολογισμός της αποδοτέας δαπάνης βάσει της ελάχιστης νόμιμης χρονοχρέωσης, θα πρέπει ο νικητής διάδικος να επικαλείται στο αίτημα εκκαθάρισης της δικαστικής δαπάνης, την ακριβή ωριαία απασχόληση του πληρεξουσίου δικηγόρου με αναφορά των ωρών απασχόλησης ανά διαδικαστική ή εξώδικη πράξη¹². Η επίκληση των ωρών απασχόλησης είναι σκόπιμη και για έναν επιπρόσθετο λόγο: Οι ώρες

απασχόλησης πρέπει να είναι ανάλογες του μόχθου που απαιτήθηκε και της εμπειρίας του πληρεξουσίου δικηγόρου, ενόψει της δυνατότητας του δικαστηρίου να αυξήσει το ποσό της αποδοτέας αμοιβής¹³. Η επίκληση των ανωτέρω είναι το ελάχιστο αναγκαίο στοιχείο, προκειμένου να μπορέσει το δικαστήριο να προβεί στην πιθανολόγηση της αποδοτέας αμοιβής και, παράλληλα, να αποφευχθούν κίνδυνοι αυθαίρετου προσδιορισμού που είναι αντίθετοι προς τον προπεριγραφέντα¹⁴ διττό σκοπό του άρθρ. 189 ΚΠολΔ.

5. Περιστάσεις αύξησης του ποσού της αποδοτέας αμοιβής

Στην περίπτωση που, ελλείπει έγγραφης συμφωνίας για την δικηγορική αμοιβή, το αρμόδιο δικαστήριο προσδιορίζει την αποδοτέα αμοιβή βάσει της νόμιμης αμοιβής (άρθρ. 63-83 ΚωδΔικ) ή της χρονοχρέωσης, το δικαστήριο μετά τον κατ' αρχήν προσδιορισμό της, έχει την επιπρόσθετη εξουσία να αυξήσει την αρχικώς προσδιορισθείσα αμοιβή, ακόμα και αυτεπάγγελτα, ανάλογα με την επιστημονική εργασία, την αξία και το είδος της υπόθεσης, του χρόνου που απαιτήθηκε, τις εκτός έδρας μεταβάσεις, τη σπουδαιότητα της διαφοράς, των ειδικότερων περιστάσεων και κάθε είδους δικαστικών ή εξώδικων ενεργειών (58 § 5 εδ. α' ΚωδΔικ)¹⁵. Επί τη βάση των ανωτέρω κριτηρίων (επιστημονική εργασία, είδος και αξία υπόθεσης κλπ.), τα οποία ίσχυαν και υπό το καθεστώς του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954 (άρθρ. 98 § 1), το δικαστήριο μπορεί να προσδιορίσει την δικαστική δαπάνη μόνο αυξάνοντας και όχι μειώνοντας¹⁶ την αποδοτέα δικηγορική αμοιβή. Μάλιστα, κατά τον δικαστικό αυτό προσδιορισμό δεν ασκεί επιρροή ότι ο πληρεξούσιος δικηγόρος του νικητή διαδίκου τελεί σε σχέση πάγιας εντολής προς τον εντολέα του κι, επομένως, ο εντολέας του δεν επιβαρύνθηκε με την νόμιμη αμοιβή που προβλέπουν οι ανωτέρω διατάξεις του ΚωδΔικ¹⁷. Και

13. Βλ. την αμέσως επόμενη § ΙΙΙ. 5.

14. Βλ. ό.π. § ΙΙ του κυρίως κειμένου της μελέτης.

15. ΕιρΧαν 103/2014 και 52/2014 ΝΟΜΟΣ.

16. Π.χ. κρίνοντας ως μη αναγκαία κάποια έξοδα ή κάποια εργασία. Τούτο, ενδεχομένως, θα γίνει σε επόμενο στάδιο, εφόσον συντρέχουν οι όροι του άρθρ. 58 § 5 εδ. β' ΚωδΔικ ή 189 § 2 ΚΠολΔ.

17. ΠΠρΑθ 5610/2009 ΧρΙδΔ 2009. 894. Κερ-α-

12. Για την απόδοση της δαπάνης προς διενέργεια τέτοιας εξώδικης πράξης, εφόσον όμως ήταν ενδεδειγμένη για την υπεράσπιση της συγκεκριμένης υπόθεσης: ΑΠ 721/1983 ΝοΒ 1984. 81, Κερ α με υς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό μέρος (1986), § 133 σ. 345 Νικ ας ΠολΔ ΙΙ (2005), § 101, αριθ. 19.

τούτο, λόγω ακριβώς της σαφούς διάκρισης συμφωνηθείσας ή κατά νόμο δικηγορικής αμοιβής και αποδοτέας αμοιβής ως τμήματος της δικαστικής δαπάνης.¹⁸

6. Περιστάσεις μείωσης του ποσού της αποδοτέας αμοιβής

(α) Υπέρογκο αίτημα αγωγής

Μετά τον αρχικό υπολογισμό της αποδοτέας αμοιβής και παράλληλα με την ανωτέρω δυνατότητά του να αυξήσει την αρχικώς προσδιορισθείσα αμοιβή, το δικαστήριο έχει και μία ακόμα δυνατότητα: Να προβεί, ακόμα και αυτεπαγγέλτως, σε μείωση της αμοιβής, αν το αίτημα της αγωγής κριθεί υπέρογκο και δεν μπορούσε να αξιολογηθεί από τον δικηγόρο ως τέτοιο, ελλείψει στοιχείων. Η μείωση αυτή λαμβάνει χώρα στο προσήκον μέτρο με βάση το ποσό που έπρεπε να ζητηθεί με την αγωγή (άρθρ. 58 § 5 εδ. β' ΚωδΔικ).

(β) Αντίθεση της αμοιβής στην ΑΚ 281. Η επιδίκαση αμοιβής για χρήση προτάσεων προηγούμενης δίκης σε νέα δίκη

Το δικαστήριο μπορεί να μειώσει την αμοιβή και στην περίπτωση που διενεργηθεί μια διαδικαστική πράξη (συνήθως κατάθεση προτάσεων), μη αναγκαία για την υπεράσπιση της υπόθεσης¹⁹, κα-

μεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 1. Σχετικά με τη εξαιρετική μείωση της αμοιβής με αναγωγή στα εν λόγω κριτήρια πρβλ. όσα αναφέρονται για την ειδική περίπτωση της αμοιβής για την σύνταξη επιταγής προς εκτέλεση, πιο κάτω στο κυρίως κείμενο της μελέτης [§ III.6 (γ)]

18. Πρβλ. ΑΠ 975/1983 ΕΛΛΔνη 1984. 119, ΑΠ 1178/1976 ΕΕΝ 1977. 370. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 2, Μαργαρίτης, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρ. 190, αριθ. 3.

19. Βλ. σχετ. την ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, που υπό το καταργηθέν ν.δ. 3026/1954 εφήρμοσε το 281 ΑΚ στην περίπτωση μη αναγκαίας κατάθεσης από τον ενάγοντα προτάσεων στην διαδικασία των μισθωτικών διαφορών, όπου δεν είναι υποχρεωτική η κατάθεσή τους (649 § 1 εδ. β' ΚΠολΔ) και μάλιστα ενόψει συμφωνημένης μεταξύ των διαδίκων παραίτησης από το αγωγικό δικόγραφο. Σημαντικό ρόλο, βεβαίως, για την διάγνωση προφανούς υπέρβασης των ορίων της καλής

τά προφανή υπέρβαση των ορίων της καλής πίστης (281 ΑΚ). Η μείωση αυτή δεν θα αφορά στο σύνολο της δικηγορικής αμοιβής, αλλά μόνο στο ποσό της αμοιβής που σχετίζεται με την συγκεκριμένη διαδικαστική πράξη²⁰.

Παραμφερές ζήτημα τίθεται σε σχέση με τον προσδιορισμό της αμοιβής όταν κατατίθενται προτάσεις σε νέα δίκη, οι οποίες είχαν συνταχθεί και κατατεθεί ενόψει εκδίκασης προηγούμενης αγωγής, από το δικόγραφο της οποίας χώρησε εν τω μεταξύ παραίτηση του ενάγοντος (294 εδ. α' ΚΠολΔ). Στην περίπτωση αυτή, υπό προϋποθέσεις²¹ γεννάται υπέρ του εναγομένου αξίωση κατά του παραιτούμενου ενάγοντος (ο οποίος εν προκειμένω εξομοιώνεται κατ' αρχήν με διάδικο που ηττάται), για απόδοση των αναγκαίων δικαστικών κι εξώδικων δαπανών, στις οποίες ο εναγόμενος υποβλήθηκε μέχρι του χρόνου της παραίτησης του ενάγοντος²². Σε αυτά τα έξοδα περιλαμβάνε-

πίστης έπαιξε και το γεγονός ότι το αίτημα της αγωγής εκείνης ήταν η καταβολή αποζημίωσης (δαιρετά σε κάθε ενάγοντα) ποσού 848.832,50 ευρώ, αίτημα για το οποίο η συνολική αμοιβή για τη σύνταξη των προτάσεων ανερχόταν σε 16.976,64 ευρώ.

20. Βλ. σχετικώς την περίπτωση του άρθρ. 72 § 1 ΚωδΔικ (δικηγορική αμοιβή για σύνταξη επιταγής προς εκτέλεση), όπως αναλύεται πιο κάτω στην § III.6(γ).

21. Δηλαδή εφόσον η παραίτηση έγινε μετά την εικοσαήμερη προθεσμία κατάθεσης προτάσεων (237 § 1 ΚΠολΔ) ή κατά την συζήτηση (591§1 σε συνδ. με άρθρ. 294 εδ. α'), χωρίς να προκύπτει έγκαιρη ειδοποίηση του ενάγοντος προς τον εναγόμενο, ώστε ο συνήγορός του να μην προβεί σε σύνταξη των προτάσεων (ΑΠ 843/2014 ΝΟΜΟΣ: αλλιώς τα έξοδα σύνταξης και κατάθεσης αποτελούν έξοδα από απροσεξία ή υπερβολική πρόνοια του διαδίκου). Βλ. επίσης, ΑΠ 648/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 539/2008 ΧρΙδΔ 2008. 924, ΑΠ 857/2003 ΕΛΛΔνη 2004. 108, ΑΠ 397/2002 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 61/2002 ΧρΙδΔ 2002. 624 με σημείωμα Π. Γιαννόπουλου, ΕφΘ 461/2010 ΕΠολΔ 2011. 205 με σημείωμα Π. Γιαννόπουλου, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΑθ 8717/2004 ΕΛΛΔνη 2005. 1272 (πγ. νμλγ.). Στην συγκεκριμένη περίπτωση η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρ. 68 και 69 ΚωδΔικ (άρθρ. 107 και 110 αντίστοιχα του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954). Πρβλ. υπό το καταργηθέν ν.δ. 3026/1954: ΑΠ 1028/1993 ΕΛΛΔνη 1994. 1567, ΑΠ 363/1980 ΕΕΝ 1980. 598, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΑθ 7527/1986 ΕΛΛΔνη 1986. 1494.

22. Για την διαδικασία εκκαθάρισης της δικαστικής δαπάνης υπάρχει διάσταση απόψεων. Κατά τη μάλλον

ται και η αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου του για τη σύνταξη προτάσεων προς αντίκρουση της ανακληθείσας αγωγής, εφόσον βεβαίως είχε γίνει κατάθεσή τους πριν την παραίτηση²³. Εφόσον έχει προηγηθεί εκκαθάριση της αμοιβής του αντιδίκου του παραιτηθέντος²⁴, και στη συνέχεια επανέλθει ο

παραιτηθείς διάδικος με νέα παρόμοια αγωγή, για την μεταγενέστερη εκ νέου χρήση των προτάσεων αυτών στο πλαίσιο της δεύτερης δίκης δεν θα γίνει εκ νέου εκκαθάριση δικαστικής δαπάνης υπέρ του νικητή εναγομένου, διότι τούτο θα σημαίνει επιδίκαση της ίδιας αμοιβής για δεύτερη φορά²⁵.

κρατούσα άποψη, η εκκαθάριση γίνεται μετά από άσκηση σχετικής αγωγής κατά την διαδικασία των άρθρ. 679 επ. ΚΠολΔ (192 ΚΠολΔ): ΑΠ 2062/2013 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1201/2011 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 153/2011 ΕφΑΔ 2011. 963, ΑΠ 648/2009 ΕΛΛΔνη 2011. 424=ΝοΒ 2010. 925, ΑΠ 325/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 539/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 280/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 276/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1140/2007 Δ 2007. 1123, ΑΠ 219/2005 ΕΛΛΔνη 2006. 479, ΑΠ 857/2003 ΕΛΛΔνη 2004. 108, ΑΠ 1497/2002 ΝΟΜΟΣ (με μειωσ.), ΑΠ 642/2002 ΕΛΛΔνη 2002. 1617, ΑΠ 97/2002 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 61/2002 ΧρΙΔΔ 2002. 624 με σημείωμα Π. Γιαννόπουλου=Δ 2002. 969, ΑΠ 189/1997 ΕΛΛΔνη 1997. 1576, ΕφΑθ 7922/2007 ΝοΒ 2008. 909, ΕφΑθ 410/2005 ΕΛΛΔνη 2005. 1546, ΕφΑθ 8685/2004 ΕΛΛΔνη 2005. 842, ΕφΑθ 8717/2004 ΕΛΛΔνη 2005. 1722, ΕφΑθ 9229/2001 ΕΛΛΔνη 2004. 558, ΕφΑθ 1794/1999 ΕΛΛΔνη 2000. 1382, ΕφΘ 461/2010 ΕΠολΔ 2011. 205 με παρατ. Π. Γιαννόπουλου. ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271. ΕφΛ 97/2011 Δικογραφία 2011. 442, ΕφΛ 340/2010 ΑρχΝ 2011. 55 με σημείωμα Νικολαΐδη, ΠΠρΚερ 16/2014 (αδημ.), ΠΠρΛ 30/2003 Δικογραφία 2003. 304, ΜΠρΛ 413/2007 Δικογραφία 2007. 579, ΜΠρΕδ 73/2004 Αρμ 2005. 400, Νίκας ΠολΔ ΙΙΙ (2007), § 118 αριθ. 50 και σημ. 194. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 188, αριθ. 2. Κατ' αντίθετη άποψη, η οποία κερδίζει έδαφος, δεν αποκλείεται η έκδοση απόφασης αναγνωριστικής του κύρους της παραίτησης, η οποία, ταυτόχρονα, αφού κηρύσσει κατηρημένη τη δίκη, εκκαθαρίζει τα δικαστικά έξοδα: ΑΠ 843/2014 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 292/2014 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1170/2013 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1180/2013 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 279/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 219/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 568/2011 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1636/2010 ΕΠολΔ 2011. 249 με αντιθ. σημείωμα Κατηφόρη, ΑΠ 319/2007 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 65/2007 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘ 10238/2013 ΝοΒ 2013. 2476 με σημείωμα Χατζηϊωάννου, ΠΠρΘ 2474/2002 ΧρΙΔΔ 2002. 60 με σημείωμα Π. Γιαννόπουλου.

23. Στην συγκεκριμένη περίπτωση η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρ. 68 και 69 ΚωδΔικ (άρθρ. 107 και 110 αντίστοιχα του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954). Πρβλ. υπό το καταργηθέν ν.δ. 3026/1954: ΑΠ 1028/1993 ΕΛΛΔνη 1994. 1567, ΑΠ 363/1980 ΕΕΝ 1980. 598, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΑθ 7527/1986 ΕΛΛΔνη 1986. 1494.

24. Βλ. ο.π. (σημ. 21).

(γ) Αντίθεση της αμοιβής στην ΑΚ 281. Η αμοιβή για τη σύνταξη επιταγής προς εκτέλεση

Σύμφωνα με το άρθρ. 72 §1 ΚωδΔικ η αμοιβή του δικηγόρου για τη σύνταξη επιταγής προς εκτέλεση τίτλων εκτελεστών ορίζεται στο σύνολο της δικαστικής δαπάνης, όπως αυτή επιδικάστηκε από το δικαστήριο²⁶. Παράλληλα, τα έξοδα εκτέλεσης, στα οποία περιλαμβάνεται και η δικηγορική αμοιβή για τη σύνταξη επιταγής προς εκτέλεση, δεν αποτελούν δικαστικά έξοδα υπό την έννοια των άρθρ. 173 επ. ΚΠολΔ. Ωστόσο, η επιδίκαση των εξόδων εκτέλεσης δεν αποκλείεται να επιδιωχθεί με αγωγή του δικαιούχου έναντι του υποχρέου²⁷. Περαιτέρω, το ύψος της δικηγορικής αμοιβής μπορεί να αποτελέσει λόγο ανακοπής είτε του άρθρ. 933, είτε του άρθρ. 979 ΚΠολΔ. Παρόλο που η ανάλυση του ζητήματος δεν εντάσσεται, αλλά εφάπτεται του θεματικού πλαισίου της μελέτης, σκόπιμη είναι η εξής σύντομη παρατήρηση: Η οριζόμενη στον εκτελεστό τίτλο δικαστική δαπάνη παράγει δεδικασμένο ως προς το προδικαστικό ζήτημα του ύψους της δικη-

25. ΑΠ 721/1983 ΝοΒ 1984. 81, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΑθ 8717/2004 ΕΛΛΔνη 2004. 1722. Το ίδιο ισχύει και για τα έξοδα ενόρκων βεβαιώσεων που είχαν ληφθεί στο πλαίσιο της καταργηθείσας δίκης, αλλά προσκομίσθηκαν στο πλαίσιο και της νέας, παρόμοιας δίκης: ΕφΠατ 307/2006 ΑχΝομ 2007. 308. Πρβλ. όμως ΑΠ 539/2008 ΧρΙΔΔ 2008. 924: Είναι νόμιμη η αξίωση απόδοσης νέας αμοιβής για προτάσεις που χρησιμοποιήθηκαν σε επακολουθήσασα, δεύτερη δίκη με παρεμφερείς ισχυρισμούς αλλά με διαφορετικό αίτημα απ' αυτό της πρώτης αγωγής, διότι δεν πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο δίκης.

26. Η διάταξη αυτή είναι εξόχως προβληματική, διότι, πέρα από τα στο κυρίως κείμενο της μελέτης, αναλυόμενα ερμηνευτικά ζητήματα, παραβλέπει ότι υπάρχουν κι εκτελεστοί τίτλοι, (π.χ. συμβολαιογραφικό έγγραφο), όπου δεν επιδικάζεται δικαστική δαπάνη με αποτέλεσμα ο καθορισμός της αμοιβής στις περιπτώσεις αυτές να μην ρυθμίζεται.

27. ΑΠ 1495/2009 ΝΟΜΟΣ.

γορικής αμοιβής για την σύνταξη επιταγής, αφού τέτοιο προδικαστικό ζήτημα συνιστά η επιδίκαση της δικαστικής δαπάνης σε σχέση με το κύριο, που θα είναι εν προκειμένω το ύψος της δικηγορικής αμοιβής για τη σύνταξη επιταγής. Ως εκ τούτου, είναι κατ' αρχήν αναμενόμενο ότι το δικαστήριο που θα κληθεί να επιδικάσει το αιτούμενο ποσό της αμοιβής (σε περίπτωση άσκησης αγωγής) ή να κρίνει λόγο ανακοπής που προσβάλλει την επιταγή (933 ΚΠολΔ) ή την κατάταξη (979 ΚΠολΔ), θα δεσμεύεται από την θετική λειτουργία του δεδικοσμένου επί της δικαστικής δαπάνης. Ωστόσο, επειδή η δικαστική δαπάνη, ως βάση υπολογισμού της αμοιβής για τη σύνταξη της επιταγής, μπορεί να αποδειχθεί δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση προς την οφειλή (π.χ. σε εκτελεστό τίτλο με δικαστικά έξοδα 10.000 ευρώ, ενώ η σύνταξη της επιταγής δεν έχει καμία δυσκολία, η αξίωση αμοιβής 10.000 ευρώ θα ήταν δυσανάλογη), σκόπιμος είναι ο έλεγχος του ύψους της αμοιβής με βάση το άρθρ. 281 ΑΚ και η μείωση της νόμιμης αμοιβής στο προσήκον μέτρο, αντικείμενο που, εξάλλου, δεν καταλαμβάνεται από το προαναφερθέν δεδικοσμένο (324 ΚΠολΔ).

Στο σημείο αυτό, τίθεται το ζήτημα, ποια διάταξη θα εφαρμόσει το δικαστήριο για να μειώσει την αμοιβή; Κατά το προϊσχύσαν δικαιο, είχε κριθεί²⁸ ότι το δικαστήριο μπορούσε να μειώσει την εν λόγω δικηγορική αμοιβή, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που ορίζει η διάταξη του άρθρου 98 §1 ν.δ. 3026/1954 (επιστημονική εργασία, αξία και είδος της υπόθεσης, καταναλωθείς χρόνος, σπουδαιότητα της διαφοράς, ιδιάζουσες περιστάσεις και οι εν γένει καταβληθείσες δικαστικές ή εξώδικες ενέργειες). Και τούτο, χωρίς να περιορίζεται από το γεγονός ότι η διάταξη εκείνη επέτρεπε την αξιολόγηση των κριτηρίων αυτών μόνο προς αύξηση και όχι προς μείωση της αμοιβής. Δεδομένου ότι αντίστοιχα κριτήρια προβλέπει και το ισχύον δικαιο (άρθρ. 58 § 5 εδ. α' ΚωδΔικ) και ενόψει της ευχέρειας που η διάταξη αυτή παρέχει ακόμα και για αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου, σκόπιμη είναι και υπό τον ισχύοντα ΚωδΔικ η αναγνώριση στο δικαστήριο της δυνατότητας να προβαίνει σε μείωση της εν λόγω δικηγορικής αμοιβής, όταν ενόψει των συγκεκριμένων δεδομένων και περιστάσεων της υπόθεσης, αποδεικνύεται δυσανάλογη της οφειλής, υπερβαίνοντας τα όρια του άρθρ. 281 ΑΚ.

7. Προκαταβληθείσες εισφορές και ΦΠΑ

Κατά μία άποψη²⁹ οι εισφορές-κρατήσεις του άρθρ. 61 ΚωδΔικ, οι οποίες δεν βαρύνουν τον διάδικο αλλά τον δικηγόρο, δεν περιλαμβάνονται στα αποδοτέα έξοδα παράστασης. Ωστόσο, τα έξοδα αυτά συμπεριλαμβάνονται στην συνολική δικηγορική αμοιβή και απλώς παρακρατούνται απ' αυτήν για αμιγώς πρακτικό λόγο, επειδή ακριβώς ο δικηγόρος είναι επιφορτισμένος να εκδώσει το σχετικό γραμμάτιο του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου. Άλλωστε, ουσιαστικό κριτήριο είναι ποιος βαρύνεται με τις δυσμενείς συνέπειες της μη καταβολής, όχι ποιος βαρύνεται με την υποχρέωση καταβολής. Αφού η καταβολή των εν λόγω εισφορών ανάγεται σε όρο του παραδεκτού της διαδικαστικής πράξης³⁰ με την κύρωση αυτή να επέρχεται στο πρόσωπο του διαδίκου, ορθότερη φαίνεται η άποψη³¹ ότι και οι ανωτέρω εισφορές-κρατήσεις συνιστούν αποδοτέα έξοδα. Τα ανωτέρω δεν ισχύουν όταν γίνεται εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων νικήσαντος διαδίκου, του οποίου ο δικηγόρος απαλλάχθηκε από την προκαταβολή εισφορών -

29. Βαθρακοκοίλης, ΕρμΚΠολΔ, άρθρ. 189 αρθ. 3 και 20, σ. 1051, 1053. ΜΠρΛ 413/2007 Δικογραφία 2007. 579.

30. Βλ. άρθρ. 61 § 4 ΚωδΔικ. Η παράλειψη της προκαταβολής των εισφορών - κρατήσεων κατά την κατάθεση του ενδίκου βοηθήματος επάγεται το απαράδεκτο της κατάθεσης αυτής (βλ. ΕιρΧαν 809/2013 ΝοΒ 2014. 323=ΕΛΛΔνη 2014. 283 με κριτικό σημείωμα Κατρά), ενώ, η μη προσκόμιση γραμματίου προκαταβολής (όπου περιλαμβάνονται και οι καταβληθείσες εισφορές-κρατήσεις) κατά την συζήτηση του ενδίκου βοηθήματος, καθιστά απαράδεκτη τη συζήτηση: ΜΠρΡοδ 180/2013 ΝΟΜΟΣ. Επίσης, η παράλειψη καταβολής εισφοράς υπέρ ΤΑΧΔΙΚ (μεγαρόσημο) (άρθρ. 10 § 4 ν.δ. 1017/ 1971), εφόσον σχετίζεται με την άσκηση του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, καθιστά την σχετική διαδικαστική πράξη απαράδεκτη: ΑΕΔ 3/1997 ΕΛΛΔνη 1997. 1756, ΑΕΔ 26/1995 ΕΛΛΔνη 1995. 569, Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 175 αρθ. 2. Πάντως, στις διαδικασίες όπου οι διάδικοι μπορούν να παρίστανται αυτοπροσώπως κατά τη συζήτηση, μη προσκόμιση γραμματίου προεισπραξίας από τον μετά του διαδίκου παραστάτη δικηγόρο δεν προκαλεί απαράδεκτο της συζήτησης: ΜΠρΘ 15191/2014 ΝΟΜΟΣ.

31. ΕφΠειρ 580/2012 ΠειρΝ 2013. 117, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, Π. Γιαννόπουλος, παρατηρήσεις στην ΕφΘ 461/2010 ΕΠολΔ 2011. 207 επ., 208.

28. ΑΠ 450/2006 ΧρΙδΔ 2006. 616.

κρατήσεων (άρθρ. 61 § 3 και 82 § 2 ΚωδΔικ³²). Εφόσον καταβληθούν ποσά εισφορών-κρατήσεων για τα οποία δεν υπήρχε υποχρέωση καταβολής, τα ποσά αυτά δεν θα αποδοθούν, εφόσον από τις περιστάσεις της υπόθεσης κριθεί ότι η ενδεχόμενη καταβολή τους ανάγεται σε απροσεξία ή σφάλμα του διαδικού (189 § 2 περ. α' ΚΠολΔ).

Κατά τη νομολογία³³, στην αποδοτέα αμοιβή περιλαμβάνεται και το ποσό του αναλογούντος ΦΠΑ. Η ανωτέρω θέση είναι ορθή, εφόσον ο νικήσας διάδικος δεν υπόκειται σε ΦΠΑ³⁴ κι επομένως δεν μπορεί να εκπέσει τον απ' αυτόν καταβληθέντα ΦΠΑ στον δικηγόρο του. Η απόδοση σε αυτόν του σχετικού ποσού είναι εύλογη, διότι αποκαθιστά την περιουσιακή του απώλεια. Αντιθέτως, η απόδοση καταβληθέντος ΦΠΑ σε διάδικο επιτηδεύματι ή επιχείρηση, που έχει την δυνατότητα να τον εκπέσει και πιθανότατα τον έχει ήδη εκπέσει, θα καθιστούσε διπλά ωφελημένο τον συγκεκριμένο διάδικο, με αποτέλεσμα στην τελευταία αυτή περίπτωση η απόδοση του ΦΠΑ να μην δικαιολογείται.

8. Αποδοτέα αμοιβή για αναβεβλημένη ή ματαιωθείσα συζήτηση

Στην περίπτωση των εξόδων της αναβολής ή ματαίωσης της συζήτησης, κατά το καταργηθέν ν.δ. 3026/1954 υπήρχε ειδική ρύθμιση (άρθρ. 109 και 118 § 3 ΚωδΔικ) σύμφωνα με την οποία επιδικάζονταν το ήμισυ της παράστασης και όχι η αμοιβή για σύνταξη προτάσεων³⁵. Στον ισχύοντα ΚωδΔικ δεν υπάρχει ανάλογη ρύθμιση. Συνεπώς, κατ' αρχήν, ισχύουν για την παράσταση οι αμοιβές του παραρτήματος Ι (58 § 3 ΚωδΔικ), μειωμένες όμως κατά το ποσό που αναλογεί στις εισφορές - κρατήσεις του άρθρ. 61 § 1 ΚωδΔικ, το οποίο δεν προκαταβάλλεται σε αναβολή ή ματαίωση (61 § 4 εδ. γ' ΚωδΔικ). Οι ανωτέρω ρυθμίσεις δεσμεύουν το δικαστήριο χωρίς καμία εξαίρεση (άρθρ. 84 § 1 ΚωδΔικ), εφόσον δεν υπάρχει έγγραφη συμ-

φωνία των μερών που να προβλέπει αμοιβή και για το ενδεχόμενο αναβολής ή ματαίωσης της συζήτησης. Αν τέτοια συμφωνία υπάρχει, τότε η αποδοτέα αμοιβή θα προσδιορισθεί βάσει αυτής, λόγω της πρωτοκαθεδρίας της στον καθορισμό της αποδοτέας αμοιβής³⁶.

IV. Αποκλίνοντες κανόνες προσδιορισμού αποδοτέας αμοιβής σε ειδικές δίκες

1. Στη δίκη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης

Στα απαραίτητα δικαστικά έξοδα για τη διεξαγωγή της δίκης προς προσδιορισμό της αποζημίωσης κατόπιν αναγκαστικής απαλλοτρίωσης περιλαμβάνονται: (α) η αμοιβή του δικηγόρου του δικαιούχου για την ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου και του μονομελούς εφετείου παράσταση και (β) η αμοιβή του δικηγόρου του δικαιούχου για τη σύνταξη της αίτησης ή της ανταίτησης ή της κύριας παρέμβασης και των προτάσεων (άρθρ. 65 και 68 ΚωδΔικ³⁷), η οποία καθορίζεται, για τη μεν αίτηση ή ανταίτηση ή κύρια παρέμβαση με ιδιαίτερο δικόγραφο ή και με τις προτάσεις, στο ποσοστό που προβλέπει το άρθρ. 63 § 1 ΚωδΔικ επί της αιτούμενης αποζημίωσης, ενώ για τη σύνταξη προτάσεων επ' αυτών στον πρώτο βαθμό, στο μισό της αντίστοιχης ως άνω ποσοστιαίας αμοιβής του ένδικου βοηθήματος³⁸. Η ίδια αμοιβή ισχύει για την σύνταξη προτάσεων στο μονομελές εφετείο (άρθρ. 20 ν. 2882/2001), καθώς το δικαστήριο δικάζει και σ' αυτή την περίπτωση ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο (69 § 3 ΚωδΔικ).

Με το άρθρ. 18 § 4 εδ. πρώτο ν. 2882/2001, όπως ισχύει³⁹, προβλέπεται ότι η δικαστική δαπά-

36. Βλ. ανωτέρω § ΙΙΙ. 1 του κυρίως κειμένου της μελέτης.

37. Πρβλ. αντίστοιχα άρθρ. 103 και 107 του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954.

38. Για τον ανάλογο καθορισμό της νόμιμης αμοιβής υπό το καταργηθέν ν.δ. 3026/1954 βλ. ενδεικτικά ΑΠ 71/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 526/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1248/2007 ΝΟΜΟΣ (πγ. νμλγ.).

39. Είχε αντικατασταθεί με το άρθρ. 31 περ. ε' ν. 3130/2003 και τροποποιήθηκε εκ νέου με το άρθρ. 130 § 1 ν. 4070/2012. Σύμφωνα με το άρθρ. 146 § 9 του τελευταίου αυτού νόμου, η τροποποιηθείσα διάταξη εφαρμόζεται και στις εκκρεμείς κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού απαλλοτριώσεις.

32. ΜΠρΑθ 7809/2014 ΝΟΜΟΣ.

33. ΑΠ 2236/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 802/2014 ΝΟΜΟΣ.

34. Άρθρ. 3 § 1 περ. γ' εδ. δεύτερο ν. 2859/2000.

35. ΑΠ 1028/1993 ΕΛΛΔνη 1994. 1567, ΑΠ 363/1980 ΕΕΝ 1980. 598, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΑθ 7527/1986 ΕΛΛΔνη 1986. 1494.

νη, μαζί με τη νόμιμη αμοιβή των πληρεξουσίων δικηγόρων, βαρύνει πάντοτε τον υπόχρεο προς αποζημίωση, αποτελεί παρακολούθημα της αποζημίωσης αυτής υπό την έννοια ότι προσauszάνει το ποσό της και περιέρχεται στο δικαιούχο⁴⁰. Η αμοιβή επιδικάζεται από το δικαστήριο με την ίδια απόφαση⁴¹ και παρακατατίθεται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων υπέρ του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου⁴². Οι δικηγορικές αμοιβές καθορίζονται πλήρεις, αφού εν προκειμένω δεν επιτρέπεται⁴³ ο συμψηφισμός των δικαστικών εξόδων (άρθρ. 18 § 4 ν. 2882/2001). Αντίθετα, τέτοιος συμψηφισμός επιτρέπεται στην αναιρετική δίκη (άρθρ. 22 § 3 ν. 2882/2001).

Πάντως, σημαντική εξαίρεση από τον κανόνα της απόδοσης πλήρους αμοιβής στον δικαιούχο εισήγαγε το άρθρ. 130 § 2 ν. 4070/2012⁴⁴ σε βάρος των δικαιούχων αποζημιώσεων από απαλλοτριώσεις υπέρ φορέων της Γενικής Κυβέρνησης⁴⁵. Στις

περιπτώσεις αυτές η αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου των δικαιούχων, όταν η αποζημίωση υπολογίζεται με βάση την αξία του αντικειμένου της δίκης, καθορίζεται υποχρεωτικά έως το ήμισυ των νόμιμων αμοιβών του Κωδ.Δικ.⁴⁶ (άρθρ. 18 § 4 εδ. τρίτο ν. 2882/2001). Η συνταγματικότητα της εν λόγω εξαίρεσης είναι αμφίβολη. Και τούτο διότι κατά την πάγια νομολογία της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου για τον συναφή περιορισμό της επιδικαζόμενης δικηγορικής αμοιβής κατ' άρθρ. 22 ν. 3693/1957, η υπαγωγή της αποδοτέας δαπάνης για την δικηγορική αμοιβή του δικαιούχου σε μείωση ή περιορισμό συνιστά «*φαλκίδευση του ποσού της αποζημίωσης*», αφού έτσι ο δικαιούχος επιβαρύνεται με τη διαφορά⁴⁷.

τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πρώτου και δεύτερου βαθμού (ΟΤΑ), και τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), σύμφωνα με τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ΕΣΟΛ). Αναλυτικά τα νομικά πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην Κεντρική Κυβέρνηση, τους ΟΤΑ και τους ΟΚΑ προσδιορίζονται από το Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης που τηρείται με ευθύνη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής».

46. Με το άρθρ. 130 § 2 ν. 4070/2012 φαίνεται να καταργήθηκε το εδ. τρίτο του άρθρ. 18 § 4 ν. 2882/2001 που προέβλεπε ότι στις δίκες προσδιορισμού τιμής μονάδος δεν εφαρμόζεται το άρθρ. 22 ν. 3693/1957. Σύμφωνα με την τελευταία αυτή διάταξη, όπως ισχύει μετά την 134423/8.12.1992 απόφαση των Υπουργών Οικονομικών - Δικαιοσύνης (ΦΕΚ Β' 11/20.1.1993), στις δίκες με το Δημόσιο η αποδοτέα αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου μειώνεται έως το μισό των ελάχιστων νόμιμων αμοιβών που καθορίζει ο Κωδ.Δικ (άρθρ. 63 επ.), αλλά δεν μπορεί να επιδικασθεί για κάθε βαθμό δικαιοδοσίας ποσό μεγαλύτερο των 350 ευρώ, τόσο σε περίπτωση νίκης όσο και σε περίπτωση ήττας του Δημοσίου και των εξομοιούμενων προς αυτό ν.π.δ.δ.: ΟΛΑΠ 1/2012, 11/2011, 16, 27, 31, 32/2009, ΝΟΜΟΣ (παγ. νμλγ), Μαργαρίτης ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρ. 176 αριθ. 5. Πάντως, εφόσον υπάρξει απαλλοτρίωση για φορέα εκτός της Γενικής Κυβέρνησης, ο αποκλεισμός εφαρμογής του άρθρ. 22 ν. 3693/1957 συνεχίζει να ισχύει στο πλαίσιο του κανόνα ότι η καταβληθείσα από τον δικαιούχο αμοιβή στον πληρεξούσιο δικηγόρο του επιδικάζεται πλήρης. Ωστόσο, η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται στις δίκες που μπορεί να έχουν ως αντικείμενο την καταβολή αποζημίωσης από αναγκαστική απαλλοτρίωση, αλλά διεξάγονται κατά την τακτική διαδικασία του ΚΠολΔ: ΑΠ 1333/2013, ΑΠ 821/2007, ΑΠ 1056/2006 ΝΟΜΟΣ.

47. ΟΛΑΠ 8/2006 ΕΛΛΔνη 2006. 731=Αρμ 2006.

40. Ώστε να μη επέρχεται φαλκίδευση της πλήρους αποζημίωσης: ΟΛΑΠ 17/2000 ΕΛΛΔνη 2000. 958, ΟΛΑΠ 13/2000 ΝοΒ 2000. 1250=Αρμ 2000. 1524=ΕΛΛΔνη 2000. 950=ΔΕΕ 2000. 1151=EEN 2000. 361, ΑΠ 600/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1123/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 521/ 2007 ΕΛΛΔνη 2008. 998, ΕφΛ 42/2013 ΝΟΜΟΣ. Υπό το προϋσχύσαν του ν. 2882/2001 δίκαιο: ΟΛΑΠ 9/1996 ΕΛΛΔνη 1996. 1054=EEN 1996. 36=ΝοΒ 1997. 210 (παγ. νμλγ).

41. Με την εμπρόθεσμη άσκηση αίτησης οριστικού προσδιορισμού μονάδος, το μονομελές εφετείο επιδικάζει ενιαία δικαστική δαπάνη τόσο για την δίκη του προσωρινού προσδιορισμού, όσο και για τη δίκη του οριστικού προσδιορισμού μονάδος (άρθρ. 18 § 4 εδ. πέμπτο ν. 2882/2001). Τούτο συμβαίνει, διότι οι δύο διαδικασίες αφορούν στην διερεύνηση της ίδιας υπόθεσης και στον παρασπάντα δικηγόρο οφείλεται αμοιβή μία φορά, αφού ουσιαστικά παρείχε την εργασία του μία φορά: ΑΠ 1392/2007 ΝΟΜΟΣ, Μαργαρίτης, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρ. 176 αριθ. 9 και 10, σ. 320-321.

42. Για την αντισυνταγματικότητα της σχετικής ρύθμισης που προβλέπει την ως άνω παρακατάθεση (άρθρ. 130 § 1 ν. 4070/2012) βλ. ΕφΛ 42/2013 Δικογραφία 2013. 96, ΜΠρΠειρ 2021/2014 ΝΟΜΟΣ.

43. ΟΛΑΠ 17/2000 ΕΛΛΔνη 2000. 958, ΟΛΑΠ 9/1996 ΕΛΛΔνη 1996. 1054=EEN 1996. 36=ΝοΒ 1997. 210, ΟΛΑΠ 13/2000 ΝοΒ 2000. 1250=Αρμ 2000. 1524= ΕΛΛΔνη 2000. 950=ΔΕΕ 2000. 1151=EEN 2000. 361, ΑΠ 1123/2009 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 179/2012 Αρμ 2013. 1723 (παγ. νμλγ).

44. Βλ. και ΕφΑθ 4917/2013 ΝΟΜΟΣ.

45. Άρθρ. 1Β § 2 ν. 2362/1995 (Α' 247), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 50 § 1εδ.α' ν. 3943/2011: «*Γενική Κυβέρνηση: περιλαμβάνει την Κεντρική Κυβέρνηση,*

Η επιδίκαση στον δικαιούχο της πλήρους δικηγορικής αμοιβής δεν φτάνει μέχρι το σημείο να αποδίδεται και αμοιβή που καταβλήθηκε από υπερβολική πρόνοια ή απείθεια, απροσεξία και σφάλμα του δικαιούχου. Συνεπώς, στο μέτρο που, μετά την τροποποίηση του άρθρ. 130 § 2 ν. 4070/2012, καταλείπεται κάποιο σχετικό περιθώριο, το άρθρ. 189 § 2 ΚΠολΔ εφαρμόζεται κανονικά στις δίκες προσωρινού και οριστικού καθορισμού τιμής μονάδος⁴⁸. Παρά το γεγονός ότι το οικείο άρθρ. 18 § 4 ν. 2882/2001 δεν παραπέμπει ρητώς στην διάταξη αυτή, (σε αντίθεση με το άρθρ. 22 § 3 του ίδιου νόμου που παραπέμπει ρητώς στην εφαρμογή και του άρθρ. 189 στην αναιρετική δίκη), η εφαρμογή του άρθρ. 189 § 2 ΚΠολΔ στις δίκες στο πρωτοδικείο και στο εφετείο είναι σκόπιμη, ώστε να καταστέλονται απόπειρες καταχρηστικής διόγκωσης της αμοιβής σε βάρος του υπόχρεου.

2. Στη δίκη διανομής

Στις δίκες διανομής (478 επ. ΚΠολΔ) η αποδοτέα αμοιβή καθορίζεται επίσης πρωτίστως βάσει της ιδιαίτερης έγγραφης συμφωνίας μεταξύ του διαδίκου και του συνηγόρου του. Σε περίπτωση που τέτοια συμφωνία δεν αποδεικνύεται ή δεν υπάρχει, η αποδοτέα αμοιβή υπολογίζεται κατά τον ΚωδΔικ σε ποσοστό επί της «πραγματικής αξίας του αντικειμένου της αγωγής»⁴⁹ (63 § 1 περ. ii

ΚωδΔικ). Επειδή, όμως, η ανωτέρω διάταξη δεν διευκρινίζει την έννοια της πραγματικής αξίας του αντικειμένου της αγωγής διανομής, ο καθορισμός της αμοιβής για την σύνταξη της αγωγής και των επ' αυτής προτάσεων καθορίζεται βάσει της κλίμακας ποσοστών του άρθρ. 63 § 1 ΚωδΔικ⁵⁰, στη βαθμίδα της οποίας εμπίπτει η αξία της ιδανικής μερίδας του ενάγοντος επί του διανεμητέου και για την αμοιβή της σύνταξης προτάσεων προσαυξάνεται κατά το ήμισυ αυτής (άρθρ. 68 ΚωδΔικ)⁵¹. Αν η αξία της ιδανικής μερίδας του ενάγοντος είναι π.χ. 100.000 ευρώ, η αμοιβή για την σύνταξη της αγωγής ανέρχεται σε 2% x 100.000 ευρώ (άρθρ. 63 § 1 περ. i (α) ΚωδΔικ), δηλαδή σε 2.000 ευρώ, ενώ για τη σύνταξη προτάσεων η αμοιβή ανέρχεται στο ήμισυ της αμοιβής για την σύνταξη της αγωγής (2000 ευρώ), ήτοι 1.000 ευρώ (άρθρ. 68 § 1 ΚωδΔικ). Ως εκ τούτου, στο ανωτέρω παράδειγμα, η συνολική νόμιμη αμοιβή σύνταξης αγωγής και προτάσεων ανέρχεται στις 3.000 ευρώ.

V. Η μη αποδοτέα δικηγορική αμοιβή (άρθρ. 189 § 2 ΚΠολΔ)

1. Οι προβλεπόμενες περιστάσεις

Σύμφωνα με το άρθρ. 189 § 2 ΚΠολΔ δεν αποδίδονται έξοδα, που έγιναν από απείθεια (π.χ. τα έξοδα και συνεπώς και η αμοιβή του συνηγόρου του εγκύρως ερημοδικασθέντος διαδίκου⁵²), από απροσεξία ή σφάλμα του ίδιου του διαδίκου (π.χ. κατάθεση προτάσεων παρά την προσηγηθείσα γνωστοποιηθείσα παραίτηση από την αγωγή⁵³ και

ταργηθέντος ν.δ. 3026/1954.

50. Βλ. αντίστοιχο ποσοστό 2% χωρίς κλίμακα στο άρθρ. 100 § 1 του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954.

51. Βλ. παρόμοιου περιεχομένου το άρθρ. 107 § 1 του καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954. Επομένως, η συνολική νόμιμη αμοιβή καθοριζόταν κανονικά στο 3% (δηλαδή 2% + μισό αυτού=1%) επί της ιδανικής μερίδας του ενάγοντος: ΑΠ 400/1972 ΝοΒ 1972. 1156, ΕφΔωδ 139/2006 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 305/2001 ΑρχΝ 2003. 81, Εφ Πειρ 389/1997 Αρμ 1997. 1495, ΕφΠατ 752/2003 Αχ Νομ 2004. 268 (παγ. νμλγ.).

52. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 3. Μαργαρίτης, Ερμ ΚΠολΔ Ι άρθρ. 189, αριθ. 6. Απαλαγάκη (-Μπαλογιάννη), ΕρμΚΠολΔ, γ' έκδ. (2013), άρθρ. 189, αριθ. 7.

53. ΑΠ 219/2012 ΝΟΜΟΣ, Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης) Ι, άρθρ. 189 αριθ. 3.,

1471, ΟΛΑΠ 27/2003, ΝΟΜΟΣ, ΟΛΑΠ 19/2000 ΝΟΜΟΣ. ΑΠ 71/2012. ΝΟΜΟΣ. Σημειώνεται πάντως ότι σύμφωνα με την παρεμφερή διάταξη του άρθρ. 9 ν. 2730/1999 οριζόταν ότι στις δίκες προσδιορισμού της αποζημίωσης των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων για την εκτέλεση των Ολυμπιακών έργων (άρθρ. 2 § 16 ν. 2598/1998), η αμοιβή του πληρεξουσίου δικηγόρου του δικαιούχου της αποζημίωσης βαρύνει μεν τον υπόχρεο της αποζημίωσης, αλλά, στις περιπτώσεις που αυτή υπολογίζεται με βάση το αντικείμενο της δίκης, ορίζεται στο 1/3 των ελαχίστων ορίων των αμοιβών των δικηγόρων με ανώτατο όριο αμοιβής δικηγόρου κατά δικαιούχο τα 2.500.000 δραχμές ή 7.336 ευρώ. Η διάταξη αυτή που είχε θέσει ανώτατο όριο καθορισμού της αποδοτέας αμοιβής, είχε κριθεί συνταγματική για ιδιαίτερους λόγους δημοσίου συμφέροντος και σύμφωνη με την ΕΣΔΑ: ΟΛΑΠ 20/2005, ΑΠ 76/2012, ΑΠ 915/2003 ΝΟΜΟΣ.

48. ΕφΑθ 179/2012 Αρμ 2013. 1723.

49. Βλ. παρόμοια ρύθμιση στο άρθρ. 100 § 2 του κα-

καταβολή εισφορών-κρατήσεων για τις οποίες δεν υπήρχε υποχρέωση σχετική⁵⁴).

Δεν αποδίδονται επίσης έξοδα από «υπερβολική πρόνοια» του διαδίκου, π.χ. σε περίπτωση εκπροώπησης του διαδίκου ή περισσότερων αναγκαιών ή και απλών ομοδίκων που έχουν κοινό συμφέρον, από περισσότερους δικηγόρους⁵⁵, όταν η επιλογή τους αυτή δεν δικαιολογείται από τη φύση της υπόθεσης⁵⁶ ή όταν οι προτάσεις που συντάχθηκαν εκ μέρους του δικηγόρου του διαδίκου⁵⁷ δεν ήταν αναγκαίες για την υπεράσπιση της υπόθεσης.

2. Συνιστά η αμοιβή προς δικηγορική εταιρεία έξοδο από «υπερβολική πρόνοια»;

Η εξουσία του δικαστηρίου να μην αποδώσει την δικηγορική αμοιβή στον νικήσαντα διάδικο για υπερβολική του πρόνοια συνεχίζει να ισχύει και μετά την εισαγωγή του νέου ΚωδΔικ, ιδίως εφόσον, όπως προαναφέρθηκε, ο δικαιούχος διαδίκος προσλάβει και καταβάλει αμοιβή σε περισσότερους του ενός δικηγόρους. Σε αυτό το σημείο, όμως, είναι σκόπιμη η εξής παρατήρηση: Υπό τις σύγχρονες συνθήκες άσκησης της δικηγορίας, ως ένας δικηγόρος του οποίου η αμοιβή εκκαθαρίζεται, θα πρέπει να θεωρείται όχι μόνο το φυσικό

πρόσωπο του δικηγόρου που εκπροσωπεί κατά τη συζήτηση της υπόθεσης τον διάδικο, αλλά και το νομικό πρόσωπο μιας δικηγορικής εταιρείας ή και οι συνεργαζόμενοι με αυτήν δικηγόροι - εξωτερικοί συνεργάτες, εφόσον προετοιμάζουν συλλογικά την υποστήριξη της υπόθεσης (συντάσσουν δικόγραφα, συλλέγουν αποδεικτικά μέσα κ.λπ.). Υπ' αυτή την έννοια δεν πρέπει να θεωρείται «υπερβολική πρόνοια» η έγγραφη συμφωνία μιας δικηγορικής εταιρείας ή ενός δικηγορικού γραφείου, όπου περισσότεροι δικηγόροι υπό ενιαία σκέπη παρέχουν τις υπηρεσίες τους στον δικαιούχο διάδικο στο πλαίσιο έγγραφης εντολής για την υπεράσπιση δικαστικής υπόθεσης. Η θέση αυτή, πέρα από το ότι συνάδει με την προμνημονευθείσα πρωτοκαθεδρία της έγγραφης συμφωνίας για τον ορισμό της δικηγορικής αμοιβής, απηχεί και τα τρέχοντα συναλλακτικά ήθη με την αυξημένη ίδρυση δικηγορικών εταιρειών και την ανάθεση σ' αυτές υποθέσεων για εξειδικευμένο χειρισμό, αλλά και με τη νομοθετική αναγνώριση των δικηγορικών εταιρειών ως φορέων συλλογικής άσκησης του δικηγορικού λειτουργήματος (άρθρ. 48 § 4 και 49 επ. ΚωδΔικ). Επομένως, η μη απόδοση στο νικητή διάδικο της σε δικηγορική εταιρεία προκαταβληθείσας αμοιβής, στο όνομα τάχα «υπερβολικής πρόνοιας», θα ήταν αντίθετη με το πνεύμα και του ΚωδΔικ αλλά και του άρθρ. 189 ΚΠολΔ.

3. Δικαστικός έλεγχος για το ύψος της αποδοτέας δικηγορικής αμοιβής

Η εσφαλμένη απόδοση ή μη απόδοση εξόδων κατά παραβίαση του άρθρ. 189 θεμελιώνει λόγο έφεσης⁵⁸, αλλά η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας για το αναγκαίο ή μη των εξόδων⁵⁹ ή για το ύψος της δικηγορικής αμοιβής με βάση το άρθρ. 58 § 5 εδ. α' και 63 επ. ΚωδΔικ⁶⁰ είναι αναιρετικά ανέλεγκτη.

Πάντως, η πιο πάνω θέση δεν είναι πάντοτε α-

Απαλαγάκη (-Μπαλογιάννη), ΕρμΚΠολΔ, γ' έκδ. (2013), άρθρ. 189, αριθ. 6.

54. Βλ. ο.π. § III. 7 του κυρίως κειμένου.

55. ΑΠ 1544/2001 Δ 2002. 592, ΑΠ 1101/1993 ΕλλΔνη 1995. 145, ΑΠ 147/1983 ΕλλΔνη 1983. 796, ΑΠ 220/1979 ΝοΒ 1979. 1266, ΑΠ 722/1970 ΝοΒ 1971. 307, ΕφΘ 2911/2005 Αρμ 2007. 1271, ΕφΠειρ 1542/1988 ΕλλΔνη 1990. 390, ΠΠρΡοδ 102/1994 Αρμ 1996. 564 (παγ. νμλγ.), Μαργαρίτης ΕρμΚΠολΔ I, άρθρ. 189, αριθ. 6.

56. ΠρΑν 521. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης), άρθρ. 189 αριθ. 3.

57. ΑΠ 1045/2008 ΝΟΜΟΣ: Προτάσεις επί πρόσθετης παρέμβασης υπέρ του αναιρεσιόντος στον Άρειο Πάγο (80 ΚΠολΔ). ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ: Προτάσεις «τυπικές» στο πλαίσιο των μισθωτικών διαφορών (649 ΚΠολΔ). Το ίδιο ισχύει *mutatis mutandis* στα ασφαλιστικά μέτρα, όπου η κατάθεση σημειώματος δεν είναι υποχρεωτική, στις δίκες του ειρηνοδικείου ή στις δίκες όπου εφαρμόζεται η διαδικασία του ειρηνοδικείου (115 § 3, 666 §1, 679 ΚΠολΔ) και στον ΑΠ (570 § 1 ΚΠολΔ), όπου επίσης η κατάθεση προτάσεων δεν είναι υποχρεωτική.

58. ΕφΛαμ 60/2009 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘ 3192/1991 Αρμ 1992. 725, ΕφΠειρ 856/1993 ΕλλΔνη 1994. 1693.

59. ΑΠ 450/2009 ΧρΙδΔ 2010. 341, ΑΠ 578/1971 ΝοΒ 1972. 36 (παγ. νμλγ.).

60. Πρβλ. άρθρ. 98 §1 και 99 -166 καταργηθέντος ν.δ. 3026/1954: ΑΠ 1586/2009 ΕλλΔνη 2009. 1365, ΑΠ 690/2004 ΕλλΔνη 2006. 1024, ΑΠ 1696/2002 ΝοΒ 2003. 1221, ΑΠ 984/2002 ΕλλΔνη 2003. 1345. ΑΠ 87/2001 ΝΟΜΟΣ.

προσμάχητη. Όταν αντικείμενο της δίκης είναι η αναζήτηση και καταβολή των δικαστικών εξόδων, που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο άλλης δίκης μεταξύ των ιδίων διαδίκων⁶¹, οι διατάξεις των άρθρ. 173 επ. ΚΠολΔ θεωρούνται κανόνες ουσιαστικού δικαίου, επειδή δεν ρυθμίζουν την διαδικασία, αλλά το περιεχόμενο της προσβαλλομένης απόφασης. Στο πλαίσιο αυτό «πράγμα» που ασκεί ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης (άρθρ. 559 αριθ. 8 ΚΠολΔ) είναι ισχυρισμός καταλυτικός αξίωσης απόδοσης δικαστικών εξόδων επί τη βάση της νόμιμης αμοιβής των άρθρ. 63 επ. ΚωδΔικ, όπως είναι η από το άρθρ. 58 § 5 εδ. β' ΚωδΔικ προβαλλόμενη από τον εναγόμενο ένσταση ότι το αγωγικό αίτημα για ορισμένη χρηματική παροχή ήταν προφανώς διογκωμένο, με αποτέλεσμα η υπολογιζόμενη αμοιβή να είναι ιδιαιτέρως υψηλή⁶². Ομοίως, «πράγματα» υπό την ανωτέρω έννοια συνιστούν και οι λοιποί ισχυρισμοί που η νο-

μολογία δέχεται ως περιστάσεις μείωσης της αποδοτέας αμοιβής⁶³.

VI. Τελικές παρατηρήσεις

Η όσο το δυνατόν ακριβής απόδοση των καταβληθεισών από τον νικητή διάδικο δικηγορικών αμοιβών και των εν γένει δικαστικών εξόδων, πέρα από τον αποκαταστατικό της περιουσίας του διαδίκου αυτού χαρακτήρα, αναμένεται να περιορίσει τους προπετείς δικαστικούς αγώνες, καθώς ουδείς κακόπιστος δυνητικός διάδικος θα ενεργοποιεί τον δικαιοδοτικό μηχανισμό, εφόσον εκ των προτέρων γνωρίζει ότι την ενδεχόμενη ήττα του θα την πληρώσει ακριβά. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται ο ισχύων ΚωδΔικ (ν. 4194/2013), ο οποίος μετέβαλε σημαντικά τον τρόπο υπολογισμού κι εν τέλει την εκκαθάριση της αποδοτέας αμοιβής. Ο προσδιορισμός του ποσού της εξαρτάται πλέον πρωταρχικά από την έγγραφη συμφωνία δικηγόρου και νικήσαντος διαδίκου, ενώ, παράλληλα, ο προσδιορισμός αυτός απελευθερώθηκε ουσιωδώς από τις ελάχιστες νόμιμες αμοιβές (τις άλλοτε διατιμήσεις αμοιβών), οι οποίες συνεχίζουν να αποτελούν βάση υπολογισμού της αποδοτέας αμοιβής μόνο όταν λείπει η ανωτέρω έγγραφη συμφωνία.

61. ΑΠ 140/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 752/2007 ΝοΒ 2007. 2157, ΑΠ 672/2003 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 857/2003 ΕΛΛΔνη 2004. 108, ΕφΛ 340/2010 ΝΟΜΟΣ.

62. ΑΠ 648/2009 ΕΛΛΔνη 2011. 424=ΝοΒ 2010. 925: Πάντως για το ορισμένο του συγκεκριμένου λόγου αναίρεσης δεν αρκεί να αναγράφεται στο αναιρετήριο ότι το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη τον τάδε ισχυρισμό, αλλά θα πρέπει να παρατίθενται και όλα τα στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι ο ισχυρισμός προτάθηκε παραδεκτώς στο δικαστήριο, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, ότι ήταν νόμω βάσιμος και ότι, αν γινόταν δεκτός, θα επηρέαζε ευνοϊκά για τον αναιρεσείοντα το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης.

63. Βλ. § ΙΙΙ. 6 περ. α' - γ' στο κυρίως κείμενο της μελέτης.